KAZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

PORTEKİZ MEKTUPLARI

Çeviren: Ayşen Gür

YAPI KREDİ YAYINLARI

PORTEKİZ MEKTUPLARI

PORTEKİZ MEKTUPLARI

Çeviren: Ayşen Gür

KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 3
ISBN 975-363-132-4

Portekiz Mektupları
Özgün adı: Lettres Portugaises
Çeviren: Ayşen Gür
Redaksiyon: Mehmet Rifat

© Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., 1993
Türkçe çevirinin tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.
İstanbul, Şubat 1993

Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No: 285-287 Kat: 5 B Blok
Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: 293 08 24 (4 hat) Faks: 293 07 23

Yayın Koordinatörü: Şahin Beygu
Kapak ve Sayfa Düzeni: Mehmet Ulusel
Ofset Hazırlık: Nahide Dikel
Baskı: Promat A.Ş.

SUNUŞ

Portekiz'de bir rahibe bir Fransız soylusuyla bir aşk yaşıyor, sevgilisi bir süre sonra Fransa'ya gidiyor, rahibe manastırdan ona beş mektup yolluyor. Bu mektuplar birisi tarafından bulunuyor, Fransızca'ya çevriliyor ve 1669'da *Lettres portugaises traduites en français* (Fransızca'ya Çevrilmiş Portekiz Mektupları) adıyla Barbin tarafından yayımlanıyor...

Mektuplardan oluşan bir roman için son derece güzel, uygun ve artık klasikleşmiş senaryo: "Gerçekten yaşamış" bir rahibe, "gerçekten yaşamış" sevgilisine "gerçek" mektuplar yazıyor, bu mektuplar "tesadüfen" birilerinin eline geçiyor ve yayımlanıyor. Gerçekte olmayan şeyleri, kişileri, olayları kurgulayıp yaratan, ama bunları hep gerçekmiş gibi göstermeye çalışan, hep gerçeğe özenen ve öykünen edebiyatın masum bir oyunu.

Ama nedense okuyucular bir türlü bunu hoşgörmüyorlar, güzel öyküye inanmayı reddediyorlar. Ve *Portekiz Mektupları* yayımlanır yayımlanmaz, hemen merak etmeye, sormaya, araştırmaya, "doğrusunu" bulmaya çalışıyorlar: Acaba bu mektuplar sahici mi? Bunları gerçekten Portekizli bir rahibe mi yazmış? Sevgilisi kimmiş? Mektupları Fransızca'ya kim çevirmiş?

Böylece o günden bu güne edebiyat araştırmacıları bütün ipuçlarını izleyerek, bu sorulara akla gelebilecek her türlü cevabı vermeye çalışıyor.

Mektupların yayımlandığı 17. yüzyılda Portekizli rahibenin bun-

ları Vikont de Chamilly adında "gerçek" bir kişiye yazdığını, mektupların Fransızca'ya Vikont de Guilleragues tarafından çevrildiği söylentileri yayıldı. Böylece Guilleragues'ın adı *Portekiz Mektupları*'nın muhtemel yazarı olarak ilk kez anılmış oluyordu. Mektuplar daha ilk basıldığı günden itibaren o kadar büyük bir ilgi görmüştü ki, tıpkı günümüzde *best-seller* bir romanın devamının yazılması ya da hasılat rekoru kıran bir filmin ikinci, üçüncü versiyonlarının çevrilmesi gibi, Fransa'da ve Hollanda'da "Cevaplar", "Yeni Cevaplar", "Devamlar" yayımlandı, gençler arasında kuşaklar boyu bir başucu kitabı haline geldi, daha yüzyıl tamamlanmadan, Fransızca "portugaise" kelimesi, "aşk mektubu" anlamında kullanılmaya başlandı.

17. yüzyılın sonunda artık edebiyat dünyası, bu beş mektubun gerçekten Portekizli bir rahibe tarafından yazılmış gerçek mektuplar olduğuna inandı. Hatta mektupların gönderildiği Fransız subayının (Chamilly) maceralarını konu alan bir iki roman yazıldı. Bu inanç öyle kök saldı ki, Buckingham Dükü, İngiliz sarayını ziyaret eden Portekizli bir hanımın mektuplarını görmek istedi, ama beklediği tarzda mektuplar bulamayınca, zavallı kadına, rahibe yurttaşı gibi yazmasını öğütledi.(1)

Bu arada edebiyat eleştirmenleri, cinsel ayrımcılığa dayalı önyargılarını bu yapıta da uygulamaktan geri kalmadılar: Bir teze göre, yaratıcılık ve hayal gücünden yoksun olan kadınlar, ancak kendi yaşadıkları olayları büyük bir içtenlikle anlattıkları zaman, edebiyat adına doğru dürüst birşeyler yazabilirlerdi; örnek mi istiyordunuz, işte *Portekiz Mektupları* bunun en güzel kanıtıydı...

Bazı edebiyatçılar bu ayrımcılıkta daha da öteye giderek işi "mektup" türünü kadın türüyle özdeşleştirmeye kadar vardırdılar. Erkeklerin çok özel, içten ve kendiliğinden duyguları yansıtan mektup türünde genellikle başarısız, soğuk ve donuk kaldıkları, bunun altından ancak kadınların kalkabildiği öne sürüldü. Örneklerden başta geleni elbette ki *Portekiz Mektupları*'ydı.

İşin garip tarafı, bu mektupların Portekizli bir rahibe tarafından yazılmamış olabileceği, bunların arkasında gizli bir "roman yazarı"nın bulunduğu iddiası da, yine cinsiyet ayrımcılığına dayanan bir önyargı temel alınarak ortaya atıldı. Jean-Jacques Rousseau, *Portekiz Mektupları*'nın yayımlanışından aşağı yukarı bir yüzyıl sonra şöyle yazıyordu:(2)

"Kadınlar genellikle hiçbir sanatı sevmez, hiçbirini bilmez; dehadan tümüyle yoksundurlar (...) Aşkı ne hissetmeyi, ne de anlatmayı

(1) Aktaran R.A. Day. ("Mme, d'Aulnoy on the Lettres Portugaises", Modern Language Notes, 1952.)

(2) Aktaran Frédéric Deloffre. (Préface, "Lettres Portugaises", Gallimard, Folio, 1990.)

beceririer. Bildiğim kadarıyla yalnızca Sapho, bir de bir başka kadın bu kuralın dışında sayılabilirler, *Portekiz Mektupları*'nın bir erkek tarafından yazıldığına dünyada her şey uğruna bahse girerim."

19. yüzyıl geldiğinde tarihin, tarihsel araştırmaların ve tarihçiliğin yıldızının parlaması, *Portekiz Mektupları*'nı da etkiledi. Böyle bir dönemde yarı tarihçi, yarı edebiyatçı sayılabilecek eleştirmenlerin bu Portekizli rahibenin kim olduğunu ortaya çıkarana kadar rahat yüzü görmeyeeckleri açıktı. Onlar da uzun uğraşlardan, araştırmalardan sonra rahibenin izini buldular. Bu kadın[3] Mariana Alcoforado'ydu; Estramadura ile Endülüs arasında Beja adı verilen yerde bir manastırda yaşamıştı, mektupları da Chamilly Kontuna yazmıştı...

Tabii bir Portekizli tarafından Portekizce yazıldığı, sonradan Fransızca'ya çevrildiği ileri sürülen bu mektupların Portekizlilerin de ilgisini çekmemesi olanaksızdı. 19. yüzyılda Portekizli araştırmacılar da konuyla ilgilenmeye başladılar. Yapıtın "aslı", yani Portekizcesi bulunamadığına göre, José Maria de Souza Botelho, *Portekiz Mektupları*'nı Portekizce'ye "yeniden çevirerek" yayımladı. Portekizliler de ilgi ve araştırmalarını sürdürdüler. *Portekiz Mektupları*, kitaplıklarda Portekiz edebiyatı raflarında bulunuyordu. Kitap, Portekiz edebiyatının önde gelen klasiklerinden biri sayılmaya başlamıştı. Bu arada yapıtın esrarengiz yazarı Mariana Alcoforado'nun yaşamı hakkındaki araştırmalar da derinleştirilmişti. Bulunan vaftiz belgesi sayesinde kadının 22 Nisan 1640'ta doğduğu, küçük bir kızken manastıra girdiği, 28 Temmuz 1723'te de öldüğü öğrenilmişti.

Böylece uzun yıllar boyunca *Portekiz Mektupları*'nın yazarı konusunda kökleşen bir inanç yerleşmiş oldu. Bu arada kitaba duyulan ilgi de azalmadan devam ediyordu, 1907 yılında Rainer Maria Rilke *Portekiz Mektupları*'nı Almanca'ya çevirdi, bu çeviri, kitabın ününü büsbütün artırdı, Rilke'nin çevirisinin adı bile yazar konusunda gayet kesin bir tavrı gösteriyordu: *Portugiesische Briefe. Die Briefe der Mariana Alcoforado* (Portekiz Mektupları. Mariana Alcoforado'nun Mektupları).

İngiliz araştırmacısı Frederick C. Green 1926 yılında *Modern Language Review*'da çıkan "Who was the author of the Lettres portugaises?" başlıklı makalesinde ilk kez, Mariana Alcoforado adında bir insanın, yaşamış olmakla birlikte bu kitabın yazarı olamayacağını gösteren bir kanıtı ileri sürdü. Green kitapta rahibenin özel hayatı ve ailesiyle ilgili verdiği bilgilerin Mariana Alcoforado'nun yaşamıyla uyuşmadığını göstermekle kalmadı; ayrıca, uzun uğraşlar sonucu Fransa'da

(3) "Portekiz Mektupları"nın kahramanlarının adları, metin çevirisinde Fransızca özgün baskısındaki biçimiyle kullanılmış; dolayısıyla bu "Sunuş" metninde de aynı yazım korunmuştur. Ancak, Almanca ya da Portekizce alıntı ya da göndermelerde, o dillerdeki yazım şekli benimsenmiştir.

Bibliothèque Nationale'in arşivlerinde bulduğu, kitap ilk basıldığında yayımcı Barbin'e verilen basım iznini de yayımladı. Bu belgeye göre kral, 17 Kasım 1668'de yayımcı Barbin'e "beş yıl boyunca Guilleraques'ın Valentin'lerini, Portekiz Mektupları'nı, Epigram'larını ve Madrigal'lerini yayımlama hakkı veriyordu. Böylece Guilleraques (Guilleragues) adı, resmi bir belgede, *Portekiz Mektupları*'nın yazarı olarak geçiyordu. Bu durumda 17. yüzyıl bu sosyetik ve amatör yazarının *Portekiz Mektupları*'nın gerçek yazarı olduğu ihtimali bir kez daha, üstelik çok daha kesin olarak gündeme gelmişti.

O günden sonra yavaş yavaş bu tez güçlenmeye başladı. En azından *Portekiz Mektupları*'nın aslının Portekizce filan olmadığı, mektupların bir Fransız tarafından, bir roman oluşturmak amacıyla kaleme alındığı görüşü giderek yerleşti. Portekiz'de de edebiyat çevreleri kitabın "kendilerine ait" olmadığını kabullenmeye başladılar. 1935'te Gonçalves Rodrigues "Mariana Alcoforado, historia e critica de una fraude literária" (Mariana Alcoforado, Edebi Bir Sahtekarlığın Tarihi ve Eleştirisi) adlı makalesinde, kitabın dilini ve içeriğini araştırarak, tümüyle bir "Fransız" yapıtı olduğunu ileri sürdü.

İkinci Dünya Savaşından sonra edebiyatçılar "Guilleragues'cı" ve "Mariana'cı" olarak iki kutba ayrıldılar. Onlar ellerindeki tarihsel bilgiler ve belgeler aracılığıyla aralarında tartışadursunlar, büyük edebiyat eleştirmeni Leo Spitzer, *Portekiz Mektupları* hakkında yazılmış en ilginç araştırmalardan birini yayımladı.(4) Kendini tümüyle yapıtın incelenmesine adayan Spitzer, mektupların 17. yüzyıl Fransız klasik tiyatrosunun trajik yapısına ne kadar ustalıkla uyduğunu gösterdi, kitabın yazarı konusunda ise herhangi bir iddiada bulunmaktan kaçındı: Herhalde Spitzer, haklı olarak, kitabın kendisinin, yazarının kimliğinden çok daha ilginç bir araştırma konusu olduğuna inanıyordu...

Fakat günümüze yaklaşırken, yine de yazarın kimliği konusunda duyulan merak devam ediyordu. Son yıllarda Fransa'da Guilleragues'ın *Portekiz Mektupları*'nın yazarı olduğuna dair inanç giderek kuvvetlendi. Hatta kitabın Gallimard tarafından yapılan son baskısında kitabın kapağında alışılagelmiş "anonim" sözcüğü yerine yazar olarak "Guilleragues" adı geçiyordu.

Peki kimdi bu Guilleragues? Guilleragues Vikontu Jacques de Lavergne, Fransa'nın soylu ailelerinden birinin çocuğu olarak 1628'de Bordeaux'da doğmuştu. Yüzyılın ortalarında Fransız soylularının krala karşı son ayaklanması sayılan Fronde savaşlarında o da ayaklanmacılardan biriydi. Edebiyata ilk girişi de şiir, daha doğrusu "chanson"lar aracılığıyla oldu. Ayaklanan prenslerin çevresinde kadınların çok

(4) Leo Spitzer, "Les Lettres Portugaises", Romanische Forschungen, 1954'te yayınlanmış makale.

önemli bir rol oynadığı, edebiyatla amatörce ilgilenilen, şiirler, şarkılar yazılan, küçük piyesler sahneye konulan, zekaya dayalı söz oyunlarıyla eğlenilen entelektüel salonlar oluşmuştu. İşte Guilleragues bu Paris salonlarının gözdelerinden biriydi. Fronde savaşı bittikten sonra Saraya, Kral XIV. Louis'nin hizmetine giren Guilleragues, bu salon edebiyatına, daha doğrusu saray edebiyatına katkılarını sürdürdü. 1668 yılında, bu tür edebiyatın en güzel örneklerinden biri olan "Valentin"leri yazdı. Altmış küçük şiirden oluşan bu yapıt, kökleri Ortaçağ'daki "courtois" edebiyatına kadar giden, karmaşık, ama kuralları belli bir aşk felsefesinin ifadesiydi: Aynı kuralların, aynı ilkelerin bazen birebir denebilecek tarzda, bir yıl sonra yayımlanan *Portekiz Mektupları*'nda karşımıza çıkışı, bu anonim yapıtın yazarının kimliğine ilişkin iddiaları destekler nitelikteydi.

Guilleragues'ın hayatındaki son dönem ise 1677'de başlar. Bu tarihte Vikont, Kral XIV. Louis'nin elçisi olarak İstanbul'a gönderildi. O sıralarda Osmanlılarla Batının arası, sık sık olduğu gibi çok kötüydü ve İstanbul'a elçi olarak gitmek kolay bir iş değildi. Guilleragues, İstanbul'da, Beyoğlu'ndaki Palais de France'ta çok zor, ama bir diplomat olarak oldukça başarılı yıllar geçirdi. 1681 yılında Fransız gemilerinin, Sakız adası limanına sığınan Osmanlı gemilerini batırması ve adadaki camileri top ateşine tutması, Fransa'yla Osmanlı Devleti arasında büyük bir krize yol açtı. Guilleragues, bu krizi büyük bir ustalıkla aşmasını bildi. Beyoğlu'ndaki Palais de France'tan Fransa'ya Batı ve Osmanlı uygarlıkları arasındaki derin uçurumu bütün açıklığıyla gösteren, çok ilginç gözlemlerle dolu yığınla mektup yazan Guilleragues (bu mektuplar daha sonra Fransa'da yayımlandı), 1685 yılının başında İstanbul'da öldü.

Portekiz Mektupları ilk yayımlandığı andan itibaren, yazarın (mektupları yazan roman kişisinin) içtenliği, kendiliğindenliği övülüp göklere çıkarılmıştı. Portekizli bir rahibenin gerçekten yaşadığı yolundaki efsanenin yüzyıllarca sürmesi boşuna değildi. Bu da kitabın başarısını kanıtlaması açısından tek başına yeterliydi. Çünkü anlatıcının roman kişisiyle özdeşleştiği, üstelik yalnızca tek bir kişinin okuması için yazıldığı varsayılan, kişiselliğe ve özgürlüğe tümüyle açık olan mektup türünün varlık nedeni de böyle bir izlenim yaratmaktı.

Ancak bütün yapıtlarda olduğu gibi, *Portekiz Mektupları*'nda da terkedilen bir kadının dudaklarından (kaleminden) fışkıran, o kendiliğinden çığlıkların, öfkelerin, sızlanmaların, iniltilerin nasıl bütünlüklü, kapalı, eksiksiz ve dengeli bir yapı oluşturduğu da okurların ve eleştirmenlerin gözünden kaçmadı.

Her şeyden önce *Portekiz Mektupları* edebiyat dünyasında hem kendi dönemiyle, hem de kendisinden önceki dönemlerle çok sıkı bağları olan bir yapıt. Çağdaş terimlerle söyleyecek olursak yolculuk yapma özgürlüğüne sahip, dinamik, işi gücü olan erkekle, konulduğu, hatta kapatıldığı yerde, tutsak, işsiz güçsüz, tek yaşama nedeni erkeğe duyduğu aşk olan kadın arasındaki eşitlikten uzak ilişki, elbette ki *Portekiz Mektupları* yazarının keşfettiği orijinal bir tema değil. Bu kitap yayımlanmadan önce binlerce yıllık Batı edebiyatı tarihi bu konunun işlendiği çeşitli yapıtlarla dolu. 17. yüzyıl klasizminin en önemli besin kaynağı olan eski Yunan ve Roma edebiyatı bu örneklerden geçilmiyor. Bütün epik ve trajik şiirler serüven ve savaş peşinde koşan erkeklerle, arkalarından ağlayan terkedilmiş kadınlarla dolu. Theseus Girit'te Minotor'u Ariadne'nin yardımıyla öldürdükten sonra kızı adasında gözyaşları içinde terkedip gidiyor; Eneas Kartaca'ya gelip Dido'yu kendisine aşık ettikten sonra çekip gidiyor; Iason Medea'yı Altın Post'u bulmak için kullanıyor, sonra çocuklarıyla birlikte terkedip gidiyor; Odysseus yıllarca serüven peşinde koşarken karısı Penelope gergef işleyip sökerek onun yolunu gözlüyor...

Portekizli rahibe Marianc farklı mı? Bir Fransız soylusu Portekiz'e kadar gelip onu manastırında baştan çıkarıyor, sonra bir savaş, yani başka bir serüven için terkedip gidiyor. Marianc manastırında Penelope kadar sadık, Ariadne gibi ağlıyor, Dido ve Medea gibi köpürüyor.

Mariane'ın bir rahibe oluşu da rastgele bir seçim değil. Rahibelik onun zamanında, onun sınıfındaki kadınların, bir erkeğin karısı olmak dışında edinebildikleri tek meslek; ama bu meslek, onun bir manastırın duvarları arasına hapsediyor, zaten az olan hareket özgürlüğünü sıfıra indiriyor, sevgilisinin peşinden koşma olanağını, gücünü azaltarak bulunduğu yerde gözyaşı dökmekle yetinmesini mazur gösteriyor, her şeyden önemlisi de hareketli ve özgür erkek / hareketsiz ve tutsak kadın ilişkisini daha da vurguluyor. Manastır, Mariane'ın bir türlü ayrılamadığı Girit'i, Kartaca'sı, İtaka'sı. Ve o, manastırından kaçıp sevgilisinin peşinden gitmeye kalkarsa, tıpkı ailesini, ülkesini terkedip Iason'la kaçan Medea gibi, başına neler geleceğini çok iyi biliyor:

"Portekiz'i terkettikten sonra aşkınızı kanıtlayacak bir iki şey yapsaydınız, ben de bu ülkeden çıkmak için elimden gelen her şeyi yapar, sizi arayıp bulmak için kılık değiştirirdim: Ama ne acı! Ya Fransa'ya gelseydim, siz de bana aldırış etmeseydiniz, halim ne olurdu? Ne kargaşa! Ne felaket! Sizi sevmekten vazgeçtiğimden beri gözümde o kadar değer kazanan ailem için ne utanç!"

Görüldüğü gibi Mariane, daha doğrusu *Portekiz Mektupları*'nın yazarı, klasiklere tam anlamıyla hakim.

Portekiz Mektupları aynı zamanda 17. yüzyıl Fransız klasiszminin

bir parçası. Leo Spitzer, bu kitabı, dönemin en kusursuz, en "soylu" türü olan trajediye benzetiyor. Dekorun, çevrenin geri planda kalışı, olayının yalınlığı, bütün gücün tek bir trajik durum ve duyguda yoğunlaşması, Spitzer'e göre *Mektuplar*'ı bir Racine trajedisine paralel hale getiriyor. Her mektubu trajedinin bir perdesine benzeten Spitzer, Mariane'ın ilk mektubundaki umut kırıntılarının daha sonraki her mektupta giderek azalıp, son mektupta tümüyle yokoluşunu, trajedideki kriz öncesi, kriz ve kriz sonrası gelişimle karşılaştırıyor. *Portekiz Mektupları*'nda olayın, yani sevgilinin terkedip gidişinin perdeler açılmadan önce olup bitmesine rağmen, asıl krizin Mariane'ın bu olayı idrak edişi, ona karşı tepki göstermesi olarak kabul edilebileceğini, dolayısıyla *Mektuplar*'ın monolog biçiminde bir trajedi sayılabileceğini belirtiyor.

Portekiz Mektupları'nın yazıldığı dönemle tek ilişkisi bu değil. Bütün kendiliğinden duygulara, içtenliğe rağmen, mektupların ortaya koyduğu genel bir aşk anlayışı var ki, onu, kökleri ta Ortaçağ'daki "courtois" aşka kadar uzanan, 17. yüzyılda Paris'te soylu ve aydın kadınların çevresinde oluşan bir felsefeden ayırmak mümkün değil.

Ortaçağ'da şövalyelerin ve saz şairlerinin (çoğu zaman ikisi birdi) kapılandıkları şatolarda derebeylerinin karılarının çevresinde oluşturdukları bu aşk anlayışının temel ilkeleri, 17. yüzyılda Fransa'da yeniden canlandı. Buna göre aşk bir entelektüel okuldu; Ortaçağ'da şatolarda, daha sonra da salonlarda yazılı ödevler, soru ve yanıtlardan oluşan testler, maddeler halinde sıralanan yasalar, her bölgesi, her nehri, her yamacı aşkla ilgili ayrı bir duyguyu gösteren haritalar yardımıyla faaliyet gösteriyordu. Ama bu ince aşk okulunun önemli bir çekiciliği vardı; burada aşkın kuralları, ahlaka, adalet duygusuna, dine, vb.'ne göre *yapılması gerekenleri* değil, insan doğasına (genetik değil, toplumsal anlamda insan doğasına) göre yapılması kaçınılmaz olanları inceleyip sıralayarak saptanıyordu.

İşte bu yazılı kuralların bazıları *Portekiz Mektupları*'nda da açık seçik karşımıza çıkıyor. Bunların içinde en ilginç ve çarpıcı örnek, karı-koca ilişkisi hakkındaki kurallar. "Courtois" aşk felsefesine göre, karı kocanın birbirini sevmesi yalnızca olanaksız olmakla kalmıyor; aynı zamanda doğadışı bir sapkınlık. Evliliklerin Ortaçağ'dan 19. yüzyıl sonlarına kadar hep aşk dışı nedenlerle yapıldığı bir ülkede, kocasına aşık bir kadın, zevksizliğin, aptallığın, beceriksizliğin zirvesine erişmiş demek. Mariane bunu o kadar iyi biliyor ki, şöyle diyor:

"(...) Her an yeni bir kıskançlık tehlikesiyle karşı karşıyadır insan; sevdiği kadın birçok kişiye ilgi göstermek, nazik davranmak, sohbet etmek zorundadır: Bütün bunlardan hiç zevk almadığını, kocasından hep iğrendiğini, onu hep reddettiğini kim temin edebilir?"

Ama *Portekiz Mektupları*'nı, 17. yüzyıl Fransız edebiyatı dünyasına bağlayan en önemli unsur bu çağın önde gelen düşünürü la Rochefoucauld'nun karamsar felsefesi. Marianc sanki her satırında onun bir özdeyişini kanıtlamak ister gibi. Evet, aşkta asla sevmemek, sevilmenin en garantili yoludur; bizden nefret edenleri, bizi sevenlerden çok daha fazla severiz; dostlukta da aşkta da bilmemek bilmekten çok daha mutluluk vericidir; insanlar o kadar bencildir ki, birini sevdiklerinde o kişiden çok kendi duydukları sevgiyi severler; insan karşısındakini sevdiği sürece bağışlar; büyü ortadan kalkınca sevdiğinin kusurlarını görür... Marianc sevgilisine yazdığı beş mektup boyunca bütün bu özdeyişlerin ne kadar doğru olduğunu tek tek yaşayarak anlıyor.

Bütün bunlar *Portekiz Mektupları*'nı yüzyıllarca inanıldığı gibi kendiliğinden duyguların kadınca patladığı içten ve gerçek mektuplar olmaktan çıkarsa bile, bu küçük kitabı, aşkın en can alıcı, en anlaşılmaz sırlarını kucaklayan, bu nedenle de tam dört yüzyıl boyunca sayısız ülkede sayısız okuru kendine bağlayan bir başyapıt olmaktan çıkarmıyor elbette. Karşılıksız kalan bir aşkın insanı önce nasıl aciz bir duruma düşürdüğünü, sonra nasıl çılgına çevirdiğini, nefret ve sevgi, kuşku ve hoşgörü, ölüm ve yaşam arasında nasıl sürüklediğini gösteren, Marianc'ın virgül ve noktalı virgüllerle kesik kesik anlattığı, bıkıp usanmadan tekrarladığı, bir uçtan bir uca kolaylıkla gidip gelen, saplantı halindeki tek bir nesnede toplanmış çelişkilerden oluşan cümleleri bugüne kadar milyonlarca okur tarafından benzer duygularla okundu. Karşılıksız bir aşkı ancak karşılıksız mektupların anlatabileceği, tek başına aşkın kendi gücünün ve büyüsünün sevilen nesneyi gölgelere itip yok ettiği hatırlanacak olursa, Mariane'ın uçarı sevgilisinin ona cevaben yazdığı mektupların hiçbir zaman bulunmamış olması rahatlatıcı bir duygu.

Ayşen Gür

OKUYUCUYA

Büyük çabalar ve özveriler sonucu, Portekiz'de hizmet vermekte olan bir soyluya yazılmış beş Portekiz Mektubu'nun aslına uygun bir kopyasını elde etme olanağını buldum. Duygu konusunda dencyim sahibi herkesin bu mektupları öylesine övdüğünü, ya da ele geçirmek için peşlerinden öylesine koştuğunu gördüm ki, bunları basmakla sözünü ettiğim kişilere apayrı bir zevk vereceğime inandım. Mektupların yazıldığı kişinin de adını bilmiyorum, onları Fransızca'ya çevirenin de, ama yayımlanmalarını kötü karşılamayacaklarını düşündüm. Mektupların, sonunda, anlamlarını bozacak baskı yanlışlarıyla çıkmaması çok zor.

BİRİNCİ MEKTUP

Düşün aşkım, öngörülerinde ne kadar yanıldın. Ah! Bahtsız! Sahte umutlarla hem beni aldattın, hem de kendin aldandın. Onca zevk düşü kurduğun bir tutku, artık senin için ölümcül bir umutsuzluktan, yalnızca onu yaratan yokluğun acımasızlığıyla karşılaştırılabilecek bir umutsuzluktan başka birşey değil. Ne? Zekamın, bütün yaratıcılığına karşın yine de yeterince korkunç bir ad takamadığı bu yokluk, gözlerine bakmamı engelleyecek, öyle mi? Bebeklerinde onca sevgi okuduğum, içimi mutlulukla dolduran kıpırtılar gördüğüm, benim için her şeyin yerini tutan, tek kelimeyle bana yetip de artan o gözlere? Ne acı! Ya benim gözlerim; onlar da tek yaşam ışığından mahrum artık, yaşlardan başka birşeyleri kalmadı geriye, ben de sonunda uzaklaşmaya kesin olarak karar verdiğinizi öğrendiğim andan beri o gözyaşlarını dur durak bilmeden ağlamak için harcadım. Bu dayanılmaz ayrılık beni kısa sürede öldürecek. Yine de yalnızca sizin neden olduğunuz mutsuzluk bana çekici geliyor: Sizi gördüğüm andan beri yaşamımı size adadım; onu sizin için feda ederken de bir tür zevk duyuyorum. Her gün binlerce kez iç çekişlerimi yolluyorum size, her yerde peşinizden koşuyor, bunca kaygının karşılığı olarak da bana yalnızca gereğinden de dürüst bir uyarı getiriyorlar; kötü kaderimin bana uygun gördüğü, halimden hoşnut olmama bir an bile izin vermeyecek kadar acımasız bir uyarı; bana durmadan, yeter bahtsız Mariane, yeter, kendini boş yere tüketme diyor, bir daha asla göremeyeceğin bir sevgilinin peşinde koşmayı bırak, senden kaçmak için denizler aşan, şu anda Fransa'da zevk içinde yüzen, senin acılarını bir an bile düşünmeyen, senin böylesine şiddetli duyguların olabileceğini aklına bile getirmeyen, acı çektiğin için kendini sana karşı hiç de borçlu hissetmeyen bu sevgiliyi aramaktan vazgeç! Ama yok, sizi bu kadar katı bir biçimde yargılayamam, mazur görmek için de yeterince nedenim var: Beni unuttuğunuzu düşünmek bile istemiyorum. Düş ürünü kuşkularla kendi kendime işkence çektirmeden de yeterince mutsuz değil mi-

yim zaten? Niçin sevginizi göstermek için harcadığınız çabaları unutmaya uğraşayım ki? Bu çabalar beni öyle büyülemişti ki, hele aşkınızın kanıtlarıyla başım dönmüşken, sizi kendi tutkumun yol açtığı aynı istekle sevmeseydim, nankörlük etmiş olurdum. Bunca zevk dolu dakikaların anıları nasıl oluyor da bu kadar acımasızlaşabiliyor? Kendi doğalarına ihanet ederek nasıl oluyor da yüreğimi parçalayabiliyorlar? Ne acı! Son mektubunuz o yüreği korkunç bir hale soktu: Öyle kıpırtılara kapıldı ki sizi arayıp bulmak için benden ayrılmaya çabalıyor sandım; bu duyguların şiddetiyle o kadar sarsıldım ki, üç saat boyunca kendimden geçmişim: Sizin için koruyamayacağıma göre sizin için kaybetmek zorunda olduğum bir yaşama geri dönmeyi reddettim; sonunda kendime karşın ışığı yeniden gördüm, aşktan öldüğüm için çok mutluydum; yüreğimin, yokluğunuzun acısıyla paramparça oluşunu seyretmek zorunda olmadığım için de rahatlamıştım. Bu olaylardan sonra çeşit çeşit hastalıklara yakalandım: Sizi artık göremeyeceğime göre sağlıklı yaşamam mümkün müydü zaten? Ama bütün bu hastalıklara sesimi bile çıkartmadan katlanıyorum, çünkü kaynağı sizsiniz hepsinin. Ne? Bunca coşkuyla sevmemin karşılığını böyle ödüyorsunuz bana, öyle mi? Ama ne önemi var, size yaşamım boyunca tapmaya, sizden başka kimseyi görmemeye kararlıyım; emin olun siz de kimseyi sevmezseniz iyi yaparsınız. Benimkinden daha az yakıcı bir tutku sizi doyurabilir mi? Belki benden güzelini bulabilirsiniz (halbuki bir zamanlar bana güzel olduğumu da söylemiştiniz), ama hiçbir zaman böylesine bir aşk bulamazsınız, zaten gerisi de boştur. Mektuplarınızı gereksiz şeylerle doldurmayın artık, bana da sizi anımsamamı yazmayın. Sizi unutamam, ayrıca bir süre benimle kalmak üzere gelebileceğiniz konusunda umut verdiğinizi de unutamam. Ne korkunç! Niçin bütün yaşamınızı benimle geçirmek istemiyorsunuz? Bu korkunç manastırdan çıkmam mümkün olsaydı, Portekiz'de kalıp verdiğiniz sözlerin sonuçlanmasını beklemezdim: Hiçbir ölçü tanımadan, dünyanın her yerinde sizi aramak, sizi izlemek, sizi sevmek için yollara düşerdim. Böyle birşeyin olabileceğini düşünmeye cesaret edemiyorum, bana kuşkusuz biraz olsun mutluluk verebilecek böyle bir umudu beslemek istemiyorum, yalnızca acılara kulak vermek istiyorum ben. Yine de erkek kardeşimin sayesinde size yazmak fırsatı elime geçince sevindim, bir an içinde bulunduğum umutsuzluğu unuttum. Yalvarırım size, madem ki beni terketmek zorundaydınız, niçin beni büyülemek için uğraşıp didindiniz, söyleyin. Beni mutsuz etmek için niye bu kadar çalıştınız? Niçin beni manastırımda rahat bırakmadınız? Size ne kötülük yapmıştım? Yok, yok, bağışlayın beni, sizi hiçbir şeyle suçlamıyorum, öç almayı düşünecek durumda değilim, yalnızca kaderimin acımasızlığını suçluyorum. Bizi birbirimizden ayırarak hayatta başımı-

za gelebilecek en korkunç kötülükleri yaptı bize; yine de yüreklerimizi birbirinden ayıramaz; onları, çok daha güçlü olan aşk, yaşam boyu birleştirdi. Benim yaşamıma da biraz ilgi duyuyorsanız eğer, daha sık yazın. Yüreğinizi, yaşadığınız koşulları bilmeyi hak ediyorum; ama her şeyden önce beni görmeye gelin. Elveda, bu kağıdı bir türlü terkedemiyorum, sizin ellerinize geçecek, ben de aynı mutluluğu tatmak isterdim. Ne mutsuzluk! Ne kadar şaşkınım, bunun mümkün olmadığını çok iyi biliyorum. Elveda, artık dayanamıyorum. Elveda, beni hep sevin, bana daha fazla acılar çektirin.

İKİNCİ MEKTUP

Yüreğimdeki duyguları size yazarak onlara dünyanın en büyük kötülüğünü ediyorum gibi geliyor bana: Bunu kendi duygularınızın gücüyle anlayabilseydiniz ne mutlu olurdum! Aslında bunları size anlatmamalıyım, ama beni böyle umutsuzluk verici bir biçimde unutarak bana kötü davranmamanız gerektiğini, hatta bunun sizin için utanç verici olduğunu yazmaktan alıkoyamıyorum kendimi, üstelik hissettiklerim yazdıklarımdan çok daha güçlü: Beni terketmeye karar verdiğinizi anladığımda, başıma geleceğini hissettiğim mutsuzluktan yakınmama katlanmak zorundasınız en azından; aşkımın aşırılığının beni her türlü kuşkunun üzerine çıkardığını ve alışıldığından daha fazla bağlılık hak ettiğimi düşünerek, herkesten daha dürüst ve iyi niyetli davranacağınızı ummakla kendimi aldattım, bunu kabul ediyorum; ama yine de beni aldatış biçiminiz sizin için yaptıklarımdan sonra bana borçlu olduğunuz adaleti aşıyor; beni yalnızca ben sizi seviyorum diye seversenız çok mutsuz olurum, her şeyi yalnızca aşkınıza borçlu olmak isterdim; gelgelelim altı aydır sizden bir tek mektup bile alamadım, öyle ki böyle düşünebilecek bir ruhsal durumda değilim. Bütün bu mutsuzluğu, her şeyimle size bağlanırken içine düştüğüm körlüğe veriyorum; duyduğum zevklerin aşkımdan önce sona ereceğini öngörmem gerekmez miydi? Ömrünüz boyunca Portekiz'de kalacağınızı, servetinize, ülkenize sırt çevirip yalnızca beni düşüneceğinizi umut etmem mümkün müydü? Acılarımı hafifletecek hiçbir ilaç olamaz: Ne! Bütün isteklerim boşa mı çıkacak? Sizi, bana kanıtladığınız o ateş ve istekle, odamda bir daha hiç göremeyecek miyim? Ne acı! Kendimi aldatıyorum, aklımı ve yüreğimi ele geçiren depremlerin sizin duyduğunuz azıcık zevk sayesinde uyandığını, o zevkle birlikte yok olduğunu çok iyi biliyorum; o çok mutlu anlarda kendi zevklerimde ölümcül aşırılığı yatıştırmak için aklımı yardıma çağırmalıydım, aklım şu anda çektiğim bütün acıları bana önceden haber vermeliydi: Ama kendimi her şeyimle veriyordum size, mutluluğumu zehirleyecek, tutkunuzun ate-

şinden alabildiğince zevk almamı engelleyecek herhangi birşeyi düşünecek durumda değildim; benimle birlikte olduğunuzu duyumsamak öyle hoştu ki, bir gün benden uzaklaşacağınızı aklıma getirmem mümkün değildi. Yine de birkaç kez, beni mutsuz edeceğinizi söylemiştim size sanırım: Ama bu korkular hemen uçup gidiyordu, onları size feda etmek, kendimi de itirazlarınızın büyüsüne ve kötü niyetine kaptırmak zevk veriyordu bana. Bütün bu acılara neyin iyi geleceğini çok iyi biliyorum; sizi artık sevmezsem hepsinden kurtulabilirim. Ama ne korkunç bir ilaç bu! Yok, sizi unutmaktansa daha da acı çekmeye razıyım. Ne mutsuzluk! Sanki elimde mi bu? Bir an bile olsa sizi artık sevmemeyi dilediğim için kendi kendime kızmadan edemiyorum: Siz benden daha acınacak bir durumdasınız; benim çektiğim acıları çekmek, Fransa'daki sevgililerinizin sunduğu büyüleyici zevkleri tatmaktan iyidir. İlgisizliğinizi kıskanmıyorum, acıyorum size: Beni tümüyle unutun da görelim; bensiz duyacağınız tüm zevklerin yarım kalacağını düşünerek seviniyorum; sizden daha mutluyum, çünkü daha çok işim var. Beni bir süredir bu manastırda kapıcı yaptılar; kiminle konuşsam deli olduğumu düşünüyor, onlara ne dediğimi bilmiyorum, herhangi bir iş yapabileceğime inandıklarına göre bu rahibeler de en az benim kadar çıldırmış olmalı. Ah! Emmanuel ve Francisque'in(*) mutluluğunu nasıl kıskanıyorum; niçin ben de onlar gibi hep sizinle birlikte değilim? Peşinizden gelirdim, en iyi şekilde hizmet ederdim size: Bu dünyada sizi görmekten başka dileğim yok. En azından beni anımsayın. Bununla yetinirim, ama hayır, bu konuda yemin etmeye de cesaretim yok. Sizi her gün gördüğüm sıralarda umutlarım yalnızca beni anımsamanızla sınırlı değildi; ama istediğiniz her şeye boyun eğmem gerektiğini bana çok iyi öğrettiniz. Yine de size taptığım için pişman değilim, beni baştan çıkardığınız için mutluyum; kesin, belki de sonsuz yokluğunuz aşkımın taşmasını engelleyemiyor: Bütün dünya bunu bilsin istiyorum, saklamıyorum hiç, sizin uğrunuza ahlak kurallarına karşı ne yaptımsa beni mutlu ediyor, sizi bir kez sevdiğime göre bütün yaşamım boyunca delicesine sevmek, artık benim onurum ve dinim. Bütün bunları bana yazmak zorunda kalasınız diye söylemiyorum. Yok, zorlamayın kendinizi, yalnızca kendi isteğinizle gelecek şeyleri istiyorum sizden, sizi zora koşacaksa her türlü aşk kanıtını reddediyorum: Bana yazma zahmetine girmediğiniz için mutluluk duyuyorsanız eğer, ben de sizi bağışlamaktan mutluluk duyarım, zaten bütün yanlışlarınızı bağışlamaya tümüyle hazır hissediyorum kendimi. Bir Fransız subayı bu sabah bana sizden üç saat süreyle söz ederek büyük bir iyilik yaptı, Fransa'da barışın sağlandığını söyledi; eğer öyleyse beni gör-

(*) İki küçük Portekizli uşak (özgün baskının açıklaması).

meye gelemez misiniz, beni de Fransa'ya götüremez misiniz? Ama hak etmiyorum bunu, nasıl dilerseniz öyle yapın, aşkım artık bana karşı takındığınız tutuma bağlı değil ki. Gittiğiniz andan beri bir tek sağlıklı an geçirmedim, tek zevkim günde bin kez adınızı sayıklamak oldu; beni ne korkunç bir hale soktuğunuzu bilen birkaç rahibe bana hep sizden söz ediyor; o kadar sık geldiğiniz odamdan mümkün olduğunca az çıkıyorum, resminize bakıp duruyorum, kendi yaşamımdan o kadar daha değerli o resim. Bana biraz mutluluk veriyor: Ama sizi belki hiç göremeyeceğimi düşündükçe acı da veriyor, niçin sizi bir daha görememek gibi bir olasılık var? Beni tümüyle terk mi ettiniz? Umutsuzluk içindeyim, zavallı Mariane'ınız artık dayanamıyor, bu mektubu bitirirken kendinden geçiyor. Elveda, elveda, acıyın bana.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Ne olacağım ben, ne yapmamı istiyorsunuz? Önceden düşündüğüm her şey şimdi bana o kadar uzak geliyor ki: Uğradığınız her yerden bana yazacağınızı, mektuplarınızın çok uzun olacağını, tutkumu sizi yeniden görme umuduyla besleyeceğinizi, bağlılığınızdan tümüyle emin olduğumdan içimin biraz olsun rahatlayacağını, korkunç acılar çekmeden halime katlanabileceğimi umuyordum: Hatta beni tümüyle unuttuğunuza emin olabilseydim, iyileşmek için elimden geleni yapmayı bile tasarlamıştım; benden uzaklaşmanız, biraz ibadet, sağlığımı bunca uykusuz gece ve bunca kaygıyla tümüyle mahvetme korkusu, dönme olasılığınızın azlığı, veda ederkenki soğukluğunuz, tutkunuzdaki zayıflık, gidişinizi oldukça iğreti gerekçelere dayandırmanız ve daha bunun gibi inandırıcı, ama gereksiz binlerce neden sizi unutmam gerekirse bana yeterince emin bir destek gibi geliyordu. Ama kendimden başka savaşacak birşey kalmayınca, bütün zaaflarımın üstesinden gelmeyi, bugün çektiklerimi, göze almam mümkün değildi. Ne korkunç! Acılarımı sizinle paylaşamadığım, mutsuzluğa tek başına katlanmak zorunda olduğum için ne kadar acınacak bir durumdaydım: Bu düşünce beni öldürüyor, paylaştığımız zevklere hiçbir zaman çok fazla duyarlı olmadığınızı düşünmek ödümü patlatıyor. Evet, artık tüm davranışlarınızın altında yatan kötü niyeti anlıyorum. Ne zaman benimle olmaktan mutluluk duyduğunuzu söyleseniz, aslında beni aldatıyordunuz, gösterdiğiniz ilgi ve taşkınlık, benim usandırıcı ısrarlarımın sonucuydu; soğukkanlılığınızı beni tutuşturmak için kullandınız, tutkumu kendi zaferiniz olarak gördünüz, yüreğiniz bundan hiç etkilenmedi. Duyduğum coşkudan yalnızca bu biçimde yararlanmakla ne kadar duyarsız, ne kadar mutsuz olduğunuzun farkında değil misiniz? Nasıl oluyor da bunca aşka karşın sizi tam anlamıyla mutlu edemedim? Yalnızca size duyduğum sevgi adına, elinizden kaçırdığınız zevklere yanıyorum: Nasıl oldu da bunların tadını çıkarmak istemediniz? Ah! O mutlulukları bir tatsaydınız, beni aldatmaktan daha değerli olduklarını

anlardınız, insanın bütün gücüyle sevmesinin, sevilmekten çok daha mutluluk verici, çok daha etkileyici olduğunu hissederdiniz. Neyim, ne yapıyorum, ne istiyorum, bilmiyorum: Birbirine zıt binlerce duygu parçalıyor beni. Bundan daha acınası bir durum düşünülebilir mi? Sizi çılgıncasına seviyorum, aynı duygularla sarsılmanızı dilemeye kalkışmayacak kadar da esirgiyorum sizi: Hiç rahat yüzü görmediğinizi, hayatınızın karışıklık ve çatışmalardan ibaret olduğunu, durmadan ağladığınızı, her şeyin size iğrenç geldiğini duysaydım, kendimi öldürürdüm, daha doğrusu kendimi öldürmeme gerek kalmadan acıdan ölürdüm. Kendi acılarıma bile yetemiyorum, bana onlardan çok daha korkunç gelen sizin acılarınıza nasıl katlanabilirim? Ama yine de beni hiç düşünmemenizi dilemeye elim varmıyor, Fransa'da yüreğinize ve zevkinize hitab eden her şeyi, sizi sevindiren her şeyi delicesine kıskanıyorum. Niye yazıyorum size, bilmiyorum, bana yalnızca acıyacağınızı çok iyi biliyorum, acımanızı da istemiyorum. Sizin için feda ettiğim şeyleri düşündükçe kendime kızıyorum: Onurumu yitirdim, ana babamın öfkesine, bu ülkedeki rahibelere uygulanan yasaların acımasızlığına, ama hepsinden daha korkuncu, sizin nankörlüğünüze hedef oldum. Yine de pişmanlığımın içten olmadığını hissediyorum, aşkınız uğruna çok daha büyük tehlikelere atılmak isterdim bütün kalbimle; yaşamımı ve onurumu tehlikeye attığım için de ölümcül bir zevk duyuyorum: Değerli neyim varsa emrinize vermem, onları böyle harcadığım için mutlu olmam gerekmez miydi? Yine de sizden memnun olmak için ne yaparsam yapayım, ne acılarımdan dolayı mutluyum, ne de aşkımın aşırılığından dolayı. Yaşadım, sadakatsiz biriyim ben, yaşamımı yitirmek için olduğu kadar, korumak için de elimden geleni yaptım. Ah! Bu utanç öldürecek beni: Umutsuzluğum yalnızca mektuplarımda mı? Sizi binlerce kez söylediğim kadar sevseydim, şimdiye kadar çoktan ölmem gerekmez miydi? Sizi aldattım, benden yakınması gereken sizsiniz. Ne acı! Niçin yakınmıyorsunuz? Gittiğinizi gördüm, dönmenizi de umut edemem, ama yine de soluk alıyorum: Sizi aldattım, bağışlayın beni. Hayır, bağışlamayın beni! Sert davranın bana! Duygularımın hiç de gereği kadar güçlü olmadığını söyleyin! Hoşnut edilmesi zor bir insan olun! Aşkınız yüzünden ölmemi emredin bana! Tanrı aşkına bana bu yardım elini uzatın ki, cinsimin zayıflığını yenebileyim, bütün kararsızlıklarım gerçek bir umutsuzlukla son bulsun; trajik bir son beni daha sık düşünmenizi sağlayacaktır elbet, anım değer kazanacaktır, belki de olağandışı bir ölüm sizi derinden etkileyecektir: Sizin sayenizde düştüğüm bu durumdan daha iyi değil mi bu? Elveda, sizi hiç görmemiş olmayı isterdim. Ah! Bu duygunun ne kadar sahte olduğunu çok iyi hissediyorum, bunları yazdığım anda bile severek mutsuz olmayı, sizi hiç görmemiş olmaya yeğlerim. Kötü kaderime

boyun eğiyorum, madem ki onu düzeltmeyi istemediniz. Elveda, acıdan ölürsem eğer, beni özleyeceğinize söz verin, en azından tutkumun şiddeti sizi her şeyden soğutsun, uzaklaştırsın; bu avuntu bana yeter, sizi sonsuza dek bırakmam gerekiyorsa, başka birine bırakmamayı isterim hiç değilse. Kendinizi sevdirmek için benim umutsuzluğumdan yararlanırsanız, dünyanın en büyük tutkusuna esin kaynağı olduğunuzu çevrenize yayarsanız, ne kadar acımasız davranmış olursunuz! Bir kez daha elveda, çok uzun mektuplar yazıyorum, düşüncesizlik ediyorum, bağışlayın beni. Bu zavallı çılgını biraz hoşgöreceğinizi umarım, çok iyi biliyorsunuz ki, sizi sevmeden önce böyle değildi o. Elveda, içinde bulunduğum dayanılmaz durumdan çok fazla söz ediyorum galiba: Yine de neden olduğunuz mutsuzluk için kalbimin derinliklerinden teşekkür ediyorum size, sizi tanımadan önce yaşadığım dinginlikten nefret ediyorum. Elveda, tutkum her an biraz daha artıyor. Ah! Söyleyecek o kadar çok şeyim var ki size!

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Subayınız bir fırtına yüzünden Algarve Krallığı'nın kıyılarına yanaşmak zorunda kaldığınızı söyledi bana: Denizde çok sıkıntı çektiğinizi düşünerek endişelendim, bu korku beni öylesine pençelerine aldı ki kendi acılarımı düşünemez oldum; subayınızın, başınıza gelenlerle benden daha çok ilgilendiğine emin misiniz? Niçin bu konuda benden daha fazla bilgi sahibi; niçin bana hiç yazmadınız? Eğer gidişinizden beri buna hiç fırsat bulamadınızsa çok üzülürüm; yok eğer fırsat bulup da yazmadınızsa daha çok üzülürüm; bana yaptığınız haksızlık ve nankörlük son haddine varmış durumda: Ama eğer bunlar yüzünden başınıza bir felaket gelecek olursa mahvolurum, öcüm alınacağına cezasız kalın daha iyi. Beni sevmediğinizi kanıtlayan tüm görüntülere karşı direniyorum; ilgisizliğinizden yakınmama yol açacak nedenlere kapılmaktansa kendimi körcesine tutkuma koyvermek daha kolay geliyor bana. Davranışlarınız sizi gördüğüm ilk günlerde de son zamanlardaki gibi bıktırıcı olsaydı, nice kuruntudan kurtarmış olurdunuz beni! Ama bunca özen ve çaba benim gibi kimi aldatmazdı, kime içten gözükmezdi ki? İnsanın, sevdiklerinin iyi niyetinden kuşkulanmaya karar vermesi ne kadar zor! En küçük bir gerekçe bile yetiyor size, çok iyi anlıyorum; bana bir gerekçe gösterme zahmetine kalkmanıza gerek yok, aşkım size öyle bir saadetle hizmet ediyor ki, yalnızca daha sonra aklama zevkini tatmak için sizi suçlamaya yanaşabiliyorum ancak. Israrlarınızla beni tükettiniz, coşkunuzla ateşe verdiniz, inceliklerinizle büyülediniz, yeminlerinizle beni inandırdınız, size duyduğum şiddetli eğilim beni baştan çıkardı; bunca tatlı ve mutlu bir başlangıcın ardından yalnızca gözyaşları, inleyişler ve karanlık bir ölüm geldi; bunu önleyecek hiçbir çare bulamadım. Sizi sevmekle sarsıcı zevkler tattığım doğru; ama şimdi onların bedelini olağandışı acılarla ödüyorum, sizden kaynaklanan bütün duygular aşırı. Aşkınıza inatla direnseydim, daha da alevlendirmek için üzecek, kıskandıracak birşeyler yapsaydım, davranışlarımda bir yapaylık hissetseydiniz, kısa sürede farkına

varmamı sağladığınız size duyduğum o doğal yakınlığa aklımla karşı koymaya çabalasaydım eğer (çabalarım herhalde boşuna olurdu ama), beni istediğiniz gibi cezalandırabilir, üzerimdeki gücünüzden yararlanabilirdiniz; ama daha beni sevdiğinizi söylemeden gönlümü çeldiniz, büyük bir tutku gösterdiniz bana, kendimden geçtim, sizi deli gibi sevmeye koyverdim kendimi. Siz benim gibi körleşmiş değildiniz; niçin şu anki halime dönüşmeme izin verdiniz? Sizin için yalnızca can sıkıcı olan bütün o coşkularım, kendimden geçişlerim ne işinize yarayacaktı? Hep Portekiz'de kalmayacağınızı çok iyi biliyordunuz, niçin burada beni seçip mutsuz ettiniz? Bu ülkede daha güzel bir kadın bulabilirdiniz, madem yalnızca kaba zevklerin peşindeydiniz, o da sizi en az benim kadar mutlu edebilirdi, sizi gördüğü sürece severdi, zamanla yokluğunuzu unutabilirdi, böylece hiçbir alçaklık, acımasızlık göstermeden onu terkedebilirdiniz. Bu davranış, mutluluk vermekten başka birşey düşünmemesi gereken bir aşıktan çok, ezmekten, yakıp yıkmaktan hoşlanan bir zorbaya yakışır. Ne acı! Size ait bir yüreğe niye böyle sert davranıyorsunuz? Ben ne kadar kolay size kapılmışsam, siz de o kadar kolay kopuyorsunuz benden, görüyorum; beni terketmenize yol açan nedenlerden çok daha güçlü ve dayanılmaz engellere karşı aşkımın tümüne hiç de gerek duymadan, olağanüstü birşey yaptığımın bile farkına varmadan savaşabilirdim; bütün bu engeller gözüme çok zayıf gözükürlerdi, hiçbir güç beni yanınızdan koparıp alamazdı; ama siz Fransa'ya dönmek için arayıp bulduğunuz gerekçeleri kullandınız; bir gemi yola çıkıyordu: Niçin bırakmadınız gitsin? Aileniz bir mektup yollamıştı: Benim ailemden neler çektiğimi bilmiyor muydunuz? Onurunuz beni terketmenizi gerektiriyordu: Ben kendi onurumu düşünmüş müydüm hiç? Kralınıza hizmet etmek zorundaydınız: Eğer onun hakkında duyduklarım doğruysa, sizin yardımınıza hiç ihtiyacı yok; kaldı ki sizi bağışlardı da.

Yaşamımızı birlikte geçirseydik çok mutlu olurdum: Ama madem ki acımasız bir yokluğun bizi birbirimizden ayırması gerekiyordu, size ihanet etmediğim için çok mutlu olmalıyım, ne pahasına olursa olsun böyle korkunç bir suç işlemiş olmak istemezdim. Ne! Yüreğimin, sevgimin derinliklerini gördünüz, ama yine de beni sonsuza dek terketmeyi, şu andaki çılgınlığın kollarına atmayı içinize sindirebildiniz; beni ancak yeni bir tutku için feda etmeniz gerektiğinde hatırlıyorsunuz, öyle mi? Sizi bir çılgın gibi sevdiğimin farkındayım; ama kalbimdeki sarsıntıların şiddetinden yakınmıyorum, onun eziyetlerine alışıyorum; zaten binlerce acı içinde sizi sevmekle tattığım tek mutluluk da olmasaydı, yaşayamazdım: Ama her şeye karşı duyduğum nefret ve iğrenme mahvediyor beni; ailem, dostlarım, bu manastır artık dayanılmaz geliyor; görmek zorunda olduğum, sırf zorunluluktan yapmam gere-

ken her şeyden tiksiniyorum; tutkumun üstünc öyle bir kıskançlıkla titriyorum ki, bütün hareketlerim, görevlerim size bağlı olmalıymış gibi geliyor bana. Evet, yaşamımın her anını sizin için kullanmazsam suçluluk duygusuna kapılıyorum; kalbimi dolduran bunca aşk ve bunca nefret olmasa ne yaparım? Her anımı dolduran bu şey olmasa yaşamaya devam edip, sakin, ölgün bir hayat sürdürebilir miyim? Böyle bir boşluk, böyle bir duyarsızlık bana göre değil. Halimin, tavrımın, kişiliğimin, huylarımın tümüyle değiştiğini herkes farketti; annem bu konuda benimle önce sert bir biçimde konuştu, sonra biraz yumuşadı, ona ne karşılık verdim bilmiyorum, galiba her şeyi itiraf ettim. En sert rahibeler bile halime acıyorlar, hatta bana biraz saygı ve özen gösteriyorlar; duyduğum aşk herkese dokunuyor, bir tek siz tam anlamıyla ilgisizsiniz, bana tekrarlarla dolu soğuk mektuplardan başka birşey yazdığınız yok; kağıdın yarısı boş, mektubun bir an önce bitmesi için dua ettiğiniz hemen belli oluyor. Geçen gün, Dona Brites beni odamdan çıkarmak için başımın etini yedi, beni eğlendirir sanarak Mentola'ya bakan balkonda dolaştırdı; peşinden gittim, ama biraz sonra acımasız bir anıyla irkildim, günün geri kalanını ağlayarak geçirdim; beni geri götürdü, yatağa attım kendimi, bir gün iyileşebilme olasılığının ne kadar az olduğunu düşündüm, durdum: Beni rahatlatmak için yaptıkları her şey acımı bir kat daha tazeliyor, çarelerde bile üzülecek özel nedenler buluyorum. Sizi orada, o büyüleyici havanızla geçerken kaç kez gördüm, bahtsız sevgimin ilk belirtilerini hissetmeye başladığım o ölümcül gün, o balkondaydım. Beni tanımadığınız halde hoşuma gitmek için çabalıyordunuz gibi geldi bana, çevremdekiler arasında beni farkettiğinize inandırdım kendimi, durduğunuz zaman sizi daha iyi görebildiğim, atınızı sürerken ustalığınızı ve zerafetinizi hayranlıkla seyredebildiğim için memnun olduğunuzu düşündüm; atınızı zor bir geçitten geçirirken korkuya kapılarak şaşırdım: Kısacası tüm hareketlerinizle gizliden gizliye ilgileniyordum, sizin de hiç ilgisiz olmadığınızın farkındaydım, ne yaparsanız yapın, yaptığınız her şeyin bana yönelik olduğuna inanıyordum. Bu başlangıcın devamı nasıl geldi, çok iyi biliyorsunuz, gizleyecek hiçbir şeyim yok, ama yine de bunları yazmamalıyım size; eğer böyle birşey mümkünse tabii, şimdikinden daha suçlu hale getirmekten, zorla sadakatinizi kazanmak için harcadığım bunca gereksiz çaba yüzünden bana kızmanızdan korkuyorum. Bana asla sadık kalmayacaksınız; aşkım ve terkedilişim nankörlüğünüzü sarsamadıktan sonra, mektuplarımın ve sitemlerimin bunu başaracağını umut edebilir miyim? Mutsuzluğumdan fazlasıyla eminim, haksız davranışınız hiçbir kuşkuya yer bırakmıyor, beni terkettiğinize göre, en korkunç şeyleri bekleyebilirim. Büyünüz yalnız bana mı işliyor, başkalarının gözüne de hoş görünmeyecek misiniz? Başkalarının duy-

guları benimkileri bir şekilde haklı çıkartsa üzülmem sanırım; isterdim ki Fransa'daki bütün kadınlar sizi sevilmeye layık bulsun, ama hiçbiri sizi sevmesin, hiçbiri de hoşunuza gitmesin: Bu hayal hem gülünç, hem de gerçekleşmesi olanaksız; yine de sizin büyük bir bağlılık duyma yeteneğinden yoksun olduğunuzu anlayacak kadar deneyim edindim, beni hiçbir yardıma gerek duymadan, yeni bir aşk sizi zorlamadan da rahatlıkla unutabilirsiniz. Belki de herhangi bir mantıklı gerekçeniz olsun istiyorum, kimbilir? Böyle bir durumda daha da mutsuz olacağım kesin, ama siz o kadar suçlu olmayacaksınız. Fransa'da öyle çok büyük bir mutluluk bulamasanız da tümüyle özgür olarak kalacaksınız, çok iyi anlıyorum; uzun yolculuğun verdiği yorgunluk, uyulması gereken bazı önemsiz kurallar, tutkularıma karşılık vermediğiniz için kapıldığınız endişe sizi orada tutuyor: Ah! Benden korkunuz olmasın hiç! Sizi zaman zaman görmekle, aynı yerde olduğumuzu bilmekle yetinebilirim: Ama belki de kendimi kandırıyorum, başka birinin göstereceği sertlik ve acımasızlık belki de benim yalvarmalarımdan daha çok etkiler sizi; kötü muamelenin sizi kışkırtması, içinizdeki ateşi yakması mümkün mü? Ama kendinizi büyük bir tutkuya kaptırmadan önce acılarımın sınırsızlığını, kafamdaki karışıklığı, davranışlarımdaki belirsizliği, mektuplarımdaki aşırılığı, inançlarımı, umutsuzluklarımı, arzularımı, kıskançlığımı aklınıza getirin! Ah! Kendinizi mutsuz edecekseniz; yalvarırım içinde bulunduğum durumdan faydalanın, hiç olmazsa çektiğim acılar boşa gitmesin, işinize yaramam! Bundan beş altı ay önce bana üzücü bir sır açıkladınız, ülkenizde bir hanımı sevdiğinizi içtenlikle itiraf ettiniz: Eğer gelmenizi engelliyorsa, hiç sakınmadan bildirin bana ki artık kendi kendimi daha fazla yemeyeyim; hâlâ bir umut kırıntısı tutuyor beni, eğer sonu gelmeyecekse onu da kendimi de tümüyle yitirerek rahata kavuşabilirim; mektuplarınızdan birinde resmini de yollayın, size ne söylüyorsa hepsini yazın bana! Belki de biraz teselli bulabilirim ya da büsbütün mahvolurum; şu durumda daha fazla yaşayamam, benim için olumlu hiçbir değişiklik de görmüyorum ufukta. Ayrıca erkek kardeşinizle yengenizin resimlerini de istiyorum; size yakın olan herkes benim için çok değerli, sizinle ilgili her şeye tümüyle bağlanıyorum: Kendime ait hiçbir şeye bağlılığım kalmadı. Bazı anlarda sevdiğiniz kadına hizmet edecek kadar boyun eğebilirmişim gibi geliyor bana; aşağılamalarınız, hakaretleriniz beni öylesine yıktı ki, canınızı sıkmadan da sizi kıskanabileceğimi, sitem etmekle, suçlamakla büyük haksızlık yaptığımı düşünmeye cesaret edebiliyorum yalnızca. Şimdiki gibi, reddettiğiniz duyguları öfkeyle haykırmaktan vazgeçmem gerektiğine inanıyorum. Bir subay uzun bir süredir mektubunuzu bitirmemi bekliyor; onu canınızı sıkmayacak biçimde okumanızı sağlamaya kararlıydım, ama aşırılıklara sürüklendi,

artık bir son vermek gerek. Ne korkunç! Buna karar vermek elimde değil ki, size yazdığımda sizinle konuşuyormuşum, varlığınızı daha fazla hissediyormuşum gibi geliyor. Bundan sonraki mektup ne bu kadar uzun, ne de bu kadar can sıkıcı olacak, bana güvenin, onu rahatlıkla açıp okuyabilirsiniz, söz veriyorum; artık canınızı sıkan bu tutkudan bahsetmemeliyim, bahsetmeyeceğim de. Birkaç gün sonra, kendimi hiç sakınmadan size terkedeli bir yıl olacak: Tutkunuz çok güçlü, çok içten görünüyordu, gösterdiğim ilgiden, beşyüz fersah öteye kaçmanıza, uzaklaşmak için gemi kazalarını bile göze almanıza yol açacak kadar sıkılacağınızı düşünmemiştim; böyle bir davranışı hak etmemiştim: Utancımı, şaşkınlığımı, bocalayışımı hatırlayabilirsiniz, ama kendinize rağmen sizi beni sevmeye zorlayan şeyi hatırlamıyorsunuz. Size bu mektubu getirecek olan subay dördüncü keredir artık gitmek istediğini bildiriyor: Ne kadar aceleci! Herhalde bu ülkede bahtsız bir kadın bırakıyordur. Elveda, sizin beni -belki de sonsuza dek- terkettiğinizde duyduğunuz acıdan çok daha fazlasını çekiyorum mektubumu bitirirken. Elveda, size binlerce sevgi sözcüğü yollamaya ya da kendimi içimden gelen duygulara tümüyle terketmeye cesaret edemiyorum: Sizi kendi hayatımdan binlerce kez daha fazla, düşündüğümden de binlerce kez daha fazla seviyorum; benim için öyle değerlisiniz ki! Ve öyle acımasız! Bana yazmıyorsunuz, yine bunu söylemeden duramıyorum; yeniden başlayacağım, subay da gidecek; giderse gitsin, sizden çok kendim için yazıyorum, kendimi rahatlatmaya çalışıyorum yalnızca, öyle ki mektubumun uzunluğu korkutacak sizi, okumayacaksınız; bu kadar mutsuzluğu hak etmek için ne yaptım ben? Niçin hayatımı zehirlediniz? Niye başka bir ülkede doğmadım? Elveda, bağışlayın beni! Sevesiniz diye yalvarmaya cesaret edemiyorum, kader beni nerelere sürükledi, görün! Elveda!

BEŞİNCİ MEKTUP

Size son kez yazıyorum ve bu mektubun dili ve biçimindeki farklılıkla, artık beni sevmediğinize, dolayısıyla da sizi sevmemem gerektiğine beni sonunda inandırdığınızı anlatabilmeyi umut ediyorum: Bu nedenle de bende kalan son emanetlerinizi ilk fırsatta göndereceğim. Yazarım diye korkmayın; paketin üstüne adınızı bile yazmayacağım; bütün bu işlerle Dona Brites'i görevlendirdim, ona zaten bundan çok daha önemli itiraflarda bulunmuştum; ona kendimden daha fazla güveniyorum, bana vermiş olduğunuz portreyi ve bilezikleri aldığınıza emin olabilmem için gerekli tüm önlemleri alacaktır. Yine de bilin ki, birkaç günden beridir aşkınızdan kalan, bir zamanlar benim için o kadar değerli olan bu anıları yırtıp yakmamak için kendimi zor tutuyorum, ama size karşı öyle zayıflık gösterdim ki, böyle bir aşırılık yapacağıma inanamazdınız: Ben de onlardan ayrılırken duyacağım bütün acının ve en azından sizi biraz kızdırmak için yakaladığım bu fırsatın tadını çıkarmak istiyorum. Kendi adıma ve sizin adınıza utanarak itiraf ediyorum, bu ıvır zıvıra söylemek istemediğim kadar bağlanmışım meğerse, artık size olan tutkunluğumun bitmesiyle övündüğüm sırada bile, tek tek her birinden kopabilmek için bütün gücümü kullanmak zorunda kaldım; ama insanın bu kadar nedeni varsa, her türlü engeli aşabiliyor. Onları Dona Brites'e verdim; bu karar o kadar çok göz yaşına mal oldu ki! Hiçbirini bilmediğiniz, hiçbirini de, kuşkunuz olmasın, anlatmayacağım binlerce bocalama, binlerce kararsızlıktan sonra bunlardan bir daha hiç söz etmemesi, bir kere daha görmek üzere istesem bile asla vermemesi ve bana haber vermeden size yollaması için yemin ettirdim.

Aşkımın aşırılığını ancak ondan kurtulmak için elimden geleni yapmaya karar verdikten sonra anlayabildim, korkarım bunca zorluğa, şiddete yol açacağını önceden bilseydim, buna kalkışmaya hiç cesaret edemezdim. Ne kadar nankör olursanız olun, sizi severken çektiklerim, sizi sonsuza dek terketmek için çektiklerimin yanında hiç kalır.

Tutkumdan daha az seviyormuşum sizi; aşağılayıcı davranışlarınız sizi gözümde iğrenç bir kişi haline getirdikten sonra bu kez de tutkumla savaşmak bana olağanüstü zor geldi.

Cinsiyetime özgü gurur, size karşı karar almamda hiç yardımcı olmadı. Yazık! Aşağılamalarınıza boyun eğdim, nefretinize, başka birisine bağlanmanızın doğuracağı bütün kıskançlığa da katlanırdım, en azından mücadele edebileceğim bir duygu olurdu, ama ilgisizliğinize tahammül edemem; küstah aşk yeminleriniz ve son mektubunuzdaki gülünç kibarlıklar, yazdığım bütün mektupları aldığınızı, hepsini okumanıza rağmen, hiçbirinin de yüreğinizde en ufak bir kıpırtıya yol açmadığını gösterdi bana. Nankör, hiç değilse mektuplarımın size ulaşmadığını, elinize geçmediğini düşünerek avunamadığım için bu kadar üzülüyorum, ben deli olmalıyım! İçtenliğinizden nefret ediyorum, bana gerçeği açıkça yazmanızı mı istemiştim sizden? Niçin tutkumu bana bırakmadınız? Bana hiç yazmazdınız, olur biterdi; aydınlatılmak istemiyordum, beni aldatırken biraz dikkatli olmaya zorladığım için sizi ne kadar mutsuzum, sizi artık bağışlayabilecek durumda olmadığım için ne kadar mutsuzum! Bilin ki, duygularıma layık olmadığınızın farkındayım artık, bütün kusurlarınızı da tanıyorum. Yine de, sizin için yaptığım şeylerle şu andaki ricalarıma az da olsa ilgi göstermenizi hak ettiğimi düşünüyorsanız, yalvarırım bana artık yazmayın ve sizi tümüyle unutmama yardım etin; bu mektubu okurken azıcık üzüldüğünüzü şöyle bir ima ederseniz size inanırım belki; kimbilir belki de itiraf edip sözlerimi onaylarsanız öfkeye kapılabilirim, bu da yeniden alevlenmeme yol açabilir: Bana hiç karışmayın, ne yapmaya çalışırsanız çalışın bütün tasarılarımı bozarsınız; bu mektubun amacına eriştiğini bilmek istemiyorum; kendimi hazırladığım ruh halini bozmayın, beni mutsuz etmekteki amacınız nedir bilmiyorum ama bana öyle geliyor ki acı çekmemden hoşlanıyorsunuz. Kararsızlığıma son vermeye kalkmayın; zamanla bir tür huzura kavuşacağımı umuyorum: Sizden nefret etmeyeceğime söz veriyorum, buna kalkışmayacak kadar korkuyorum şiddetli duygulardan. Bu ülkede daha sadık ve daha iyi bir aşık bulabileceğime eminim, ama, ne acı! Aşkı kim verebilir bana? Bir başkasının tutkusu beni oyalayabilecek mi? Benim tutkum sizi etkileyebildi mi? Duygulu bir kalbin, tanımadığı ama yaşama gücüne sahip olduğu coşkuları kendisine tattıranı asla unutmayacağını, bütün hareketlerinin kendisine seçtiği puta bağlı olduğunu, yaşadığı ilk deneyimlerin, aldığı ilk yaraların ne iyileşebileceğini ne de silinebileceğini; imdadına koşan, onu doldurmak ve tatmin etmek için çabalayan bütün tutkuların bir daha kavuşamayacağı bir duyarlılığı boşuboşuna vadettiklerini; bulmayı hiç istemeden aradığı tüm zevklerin, acılarının anısından daha değerli hiçbir şeyin olmadığını kanıtlamaktan başka

işe yaramadıklarını ben kendim yaşayarak öğrenmedim mi? Sonsuza dek sürmeyecek bir ilişkinin eksikliğini ve çirkinliğini, şiddetli bir aşkın, karşılıklı olmayınca yol açtığı acıları niye tattırdınız bana; niçin körcesine bir aşk, acımasız bir kederle el ele verip, bizi, başkasını sevebilecek birisinin kollarına atıyor?

Yeni bir ilişkiyle oyalanmayı umut etseydim, dürüst birini bulabilseydim bile, kendime o kadar acıyorum ki, dünyadaki hiçbir insanı sizin beni düşündüğünüz duruma itmemeyi bir borç bilirdim; ayrıca sizi esirgemek zorunda değilim ama, yine de, hiç inanmadığım bir değişiklik sonucu elime böyle bir güç geçse bile, sizden bu kadar acımasızca öç alamam.

Şu anda sizin için özürler bulmaya çalışıyorum, bir rahibenin genellikle pek de sevilecek bir kadın olmadığını kabul ediyorum. Yine de bana öyle geliyor ki, insan yaptığı seçimlerde mantıklı davranabilseydi, rahibeleri diğer kadınlara tercih etmekle çok iyi yapardı: Rahibeleri durmaksızın tutkularını düşünmekten alakoyan hiçbir şey yoktur, dış dünyadaki gibi binbir çeşit uğraş onları oyalayıp, dikkatlerini dağıtmaz; sanırım insan sevdiği kadını hep bir sürü ıvır zıvırla uğraşırken görmekten hiç hoşlanmaz, yalnızca toplantılardan, süsten püsten ve gezintilerden konuşmalarına da umutsuzluğa kapılmadan tahammül edebilmek için pek az duyarlı olmak gerekir; her an yeni bir kıskançlık tehlikesiyle karşı karşıyadır insan; sevdiği kadın birçok kişiye ilgi göstermek, nazik davranmak, sohbet etmek zorundadır: Bütün bunlardan hiç zevk almadığını, kocasından hep iğrendiğini, onu hep reddettiğini kim temin edebilir? Ah! Bir kadın bu konuda kendisinden hesap sormayan, söylediği her şeye kolayca inanan, bütün bu görevleri yerine getirirken onu sakin sakin izlemekle yetinen bir aşığa hiç mi hiç güvenmemeli! Ama akıllıca nedenler ileri sürüp beni sevmeniz gerektiğini söylemiyorum; çok bayağı yöntemler bunlar, ben çok daha iyilerini uyguladığım halde başarılı olamadım; kaderimi onu düzeltmeye kalkışmayacak kadar iyi tanıyorum; bütün hayatım boyunca mutsuz olacağım, sizi her gün görürken de öyle değil miydim? Beni aldatmanızdan ölesiye korkuyordum, sizi her an görmek istiyordum, bu da mümkün değildi, bu manastıra girerken, atıldığınız tehlike beni dehşete düşürüyordu; siz ordudayken ben yaşamıyordum, yeterince güzel, size yeterince layık değilim diye umutsuzluğa kapılıyordum, toplumsal durumumun vasatlığına üzülüyor, bana duyduğunuzu sandığım bağlılık yüzünden başınıza birşey gelir diye korkuyordum; sizi yeterince sevmiyormuşum gibi geliyordu bana, sizin adınıza akrabalarımın öfkesinden çekiniyordum, kısacası şimdiki kadar acınacak bir durumdaydım. Portekiz'i terkettikten sonra aşkınızı kanıtlayacak bir iki şey yapsaydınız, ben de bu ülkeden çıkmak için elimden gelen

her şeyi yapar, sizi arayıp bulmak için kılık değiştirirdim: Ama ne acı! Ya Fransa'ya gelseydim, siz de artık bana aldırış etmeseydiniz halim ne olurdu? Ne kargaşa! Ne felaket! Sizi sevmekten vazgeçtiğimden beri gözümde o kadar değer kazanan ailem için ne utanç! Görüyorsunuz işte, şu anki halimden daha acınası bir duruma da düşebileceğimi soğukkanlılıkla kabul ediyorum ve size hiç değilse ömrümde bir kere mantıklı birşeyler söylüyorum. Böyle yatışmam ne kadar hoşunuza gidecek kimbilir, ne memnun olacaksınız! Bunu bilmek filan istemiyorum, bana yazmamanızı rica etmiştim zaten, yeniden yalvarıyorum.

Bana nasıl davrandığınızı hiç düşündünüz mü? Dünyadaki herkesten çok bana borçlu olduğunuz hiç aklınıza geldi mi? Sizi bir çılgın gibi sevdim, her konuda nasıl aşağılandım! Davranışınız bir beyefendiye yakışmıyordu, delice sevmediğinize göre, bana karşı doğal bir nefret duyuyordunuz herhalde; sıradan niteliklerinize kapılıp gittim, kendinizi sevdirecek ne yaptınız ki? Hangi fedakarlıkta bulundunuz? Binlerce başka zevk peşinde koşmadınız mı? Kumardan, avdan vazgeçtiniz mi? Orduya katılmak için ilk giden siz olmadınız mı? Son dönen siz değil miydiniz? Savaşta benim için kendinizi sakının diye yalvardığım halde delicesine tehlikelere atıldınız; Portekiz'de yerleşmenin çarelerini hiç aramadınız, halbuki burada saygın bir konumunuz vardı: Erkek kardeşlerinizden bir mektup geldi, bir dakika bile tereddüt etmeden hemen yola çıktınız; yol boyunca da keyfinizin yerinde olduğunu öğrenmedim mi? Sizden öldüresiye nefret etmek zorunda olduğumu itiraf etmek gerek; ah! Başıma gelen bütün felaketleri ben kendi elimle davet ettim. Sizi bütün iyi niyetimle büyük bir tutkuya alıştırdım, halbuki insan kendisini sevindirmek için yapmacığa başvurmak zorunda; aklını kullanıp karşısındaki kızıştırmanın yollarını aramalı, aşk tek başına aşk doğurmuyor; sizi seveyim istiyordunuz, bu hedefi bir kere belirledikten sonra, ona ulaşmak için yapamayacağınız şey yoktu; gerekseydi beni sevmeye bile razı olurdunuz; ama zaferi sevmeden de kazanabileceğinizi, aşka hiç de ihtiyacınız olmadığını anladınız; ne alçaklık! Beni utanmazcasına aldatmış olduğunuza inanıyor musunuz? Eğer bir gün bu ülkeye yolunuz düşerse, yemin ediyorum, sizi ailemin intikamına terkedeceğim. Çok uzun süre bana dehşet veren bir tapınma ve teslimiyet içinde yaşadım, duyduğum pişmanlık dayanılmaz biçimde içimi kemiriyor, beni zorladığınız suçların utancını bütün keskinliğiyle duyuyorum, üstelik ne acı ki, artık bunların korkunçluğunu anlamamı engelleyen tutku da yok; kalbimin paramparça olmadığı bir gün gelecek mi? Bu acımasız kargaşadan ne zaman kurtulacağım? Yine de size lanet okumuyorum, mutlu olmanıza bile sesimi çıkarmam; ama doğru dürüst bir kalbiniz varsa nasıl mutlu olabilirsiniz ki? Bir süre sonra belki daha da sakinleşeceğimi göster-

mek için başka bir mektup yazmak istiyorum; etkisi o kadar hissedilmez olunca haksızlığınızı yüzünüze çarpmaktan nasıl zevk alacağım; sizi küçük gördüğümü bildirdiğimde, ihanetinizden büyük bir kayıtsızlıkla söz ettiğimde, bütün mutluluklarımı ve bütün acılarımı unuttuğumda ve sizi ancak hatırlamak istediğim zaman hatırladığımda ne mutlu olacağım! Bana göre bütün üstünlük sizde, mantığımı kaybettirecek bir tutku yarattınız bende, kabul ediyorum; ama bununla fazla övünmemelisiniz; gençtim, saftım, beni daha çocukken bu manastıra kapatmışlardı, o güne dek hiç de hoş olmayan insanlarla karşılaşmıştım, bana yağdırdığınız övgüleri daha önce duymamıştım: Bende bulduğunuz ve farketmemi sağladığınız bütün büyüyü, güzelliği size borçluyum sanıyordum, sizin hakkınızda iyi şeyler duyuyordum, herkes sizden övgüyle söz ediyordu, beni aşık etmek için gereken her şeyi yapıyordunuz, ama sonunda bu büyüden kurtulduğumda çok yardımcı oldunuz bana, itiraf etmeliyim ki buna da çok ihtiyacım vardı. Mektuplarınızı geri yollarken, en son yazdığınız iki tanesini özenle saklayacağım, ilk yolladıklarınızdan çok daha sık okuyacağım onları, öyle ki bir daha aynı zayıflıklara kapılmayayım. Ah! Bu zayıflığım nelere mal oldu bana! Sizi hep sevmeme katlanabilseydiniz ne mutlu olacaktım! Sitemlerle, ihanetinizle hâlâ fazlasıyla ilgileniyorum, doğru, ama daha huzurlu olacağıma söz verdiğimi hatırlayın, ya bunu başaracağım ya da kendime karşı en aşırı önlem neyse onu alacağım, bu habere de pek üzülmeyeceksiniz nasılsa; ama sizden hiçbir şey istemiyorum, bu kadar sık aynı şeyleri tekrarladığım için deli olmalıyım, artık sizi terketmek ve hiç düşünmemek gerek, hatta sanırım size bir daha hiç yazmayacağım; her hareketimin hesabını vermek zorunda mıyım size?

Dünyanın belki de en fazla tartışılan, kurcalanan ve okunan beş mektubudur bu kitaptakiler.

Acaba bu mektuplar sahici mi? Bunları gerçekten Portekizli bir rahibe mi yazmış? Sevgilisi kimmiş; mektupları fransızcaya kim çevirmiş? Yaklaşık dört yüzyıl boyunca Portekiz Mektupları yukarıdaki kışkırtıcı soruların ördüğü bir ilgi hâlesiyle çevrelendi; edebiyat araştırmacıları, din adamları, tarihçiler ve hatta felsefeciler, bu arada hiç kuşkusuz okuyucular, aslında çok sıradan görünen bir kurgusal davalı bu kitabı merakla ele aldılar.

Ama Portekiz Mektupları'nın klasikleşen ilgi çekiciliği sadece bu kuşkulardan kaynaklanmıyor; nitekim günümüzde "kitabın esrarı" çözülmüş sayılabilir. Gene de kitap, kadın-erkek ilişkilerinin tarihi boyunca taşınan başka "esrar"ları konu edindiği ya da ortaya döktüğü için hâlâ ilginçtir. Bizler, bu çağın kadın ve erkekleri de, sıradan ama bir o kadar da eski ve karmaşık bu labirentlerde dolaşmayı sürdürüyoruz

Yapı Kredi'ninkurucusu olan Kâzım Taşkent'in anısını yaşatacak bu dizi, ortak insanlık mirasının ürünü temel klasik yapıtları dilimize kazandırmak amacıyla hazırlanıyor. Dizinin danışma kurulu Can Alkor, Enis Batur, Ahmet Cemal, Cevat Çapan, Tahsin Yücel'den oluşmaktadır.

Bu kitap 1993'ün şubat ayında, 300 adedi satış dışı tutulmak üzere 2300 adet basılıp 0001'den 2300'e kadar numaralanmış, baskıda geri kazanılmış atık kağıt kullanılmıştır.